

УДК: 61:378.1:006

Світлана Гордійчук
ORCID iD 0000-0003-4609-7613

кандидат біологічних наук,
доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін,
проректор з навчальної роботи,
КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства»,
вул. В. Бердичівська 46/15, 10002 м. Житомир, Україна
stepanovasv77@mail.ru

СТВОРЕННЯ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто необхідність оновлення змісту освіти та створення стандартів вищої освіти нового покоління в контексті нового Закону України «Про вищу освіту». Визначено вимоги до якості змісту, структури та результатів освітньої діяльності, що визначає освітній стандарт. Проаналізовано досвід створення стандартів галузі знань – 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 223 «Медсестринство» освітнього ступеню – бакалавр, що ґрунтується на основі компетентнісного підходу та концепції студентоцентрованого навчання.

Ключові слова: компетентність; результати навчання; стандарт вищої освіти; студентоцентроване навчання; якість вищої освіти.

Вступ. Приєднання України до Болонського процесу, інтеграція в європейській простір вищої освіти, прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» покликані змінити національну вищу освіту і, зрозуміло, її ключові складники і чинники – освітні стандарти, програми і відповідні кваліфікації (ступені), а їх адекватне конструювання дозволить реально запровадити компетентнісний підхід; студентоцентризм; забезпечити зрозумілість результатів навчання; розвинути культуру академічної автономії; підвищити відповідальність за створення власних внутрішніх систем забезпечення якості; сприяти запровадженню в освітню теорію і практику сучасних понять, концепцій, принципів і підходів (Харківська А. А., 2008 ; Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації, 2014). Однак, на сьогодні ми маємо серйозну затримку із формуванням та початком конструктивної роботи ключових інституцій, на які Законом України «Про вищу освіту» покладено відповідальність за розроблення державних стандартів та процедур ліцензування та акредитації, а тому, вищі навчальні заклади залишені сам на сам із проблемою формування стандартів вищої освіти, освітніх програм за новим переліком спеціальностей (Кайдалова Л. Г).

Стандартизація вітчизняної вищої освіти, зокрема медичної та фармацевтичної, є нагальною потребою в умовах освітньої інтеграції у світовий та європейський простір (Рашкевич Ю. М.). Дослідники освітніх стандартів В. І. Байденко, С. У. Гончаренко, Б. С. Гершунський, В. С. Ледньов, Н. Г. Ничкало, В. Л. Петренко, Н. О. Селезньова,

В. М. Соколов та інші обґрунтовано дійшли висновку, що освітній стандарт, який відображає цілі функціонування та розвитку освітньої системи, є сукупністю соціальних норм – вимог до рівня освіченості, підготовленості випускника до освітньої системи (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Метою статті є узагальнення досвіду створення стандартів вищої медичної освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» 223 «Медсестринство» на основі студентоцентрованого навчання та компетентнісного підходу у контексті Закону України «Про вищу освіту».

Концепція підготовки майбутніх медичних працівників за умови створення стандартів нового покоління. Згідно розділ I, ст.3, п.2 Закону України «Про вищу освіту» державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

– сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

– міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

– державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності; сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

– відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою (Вступне слово до проекту Тюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі, 2008, с.108).

Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечується шляхом:

- гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою стійкого розвитку соціально-економічно розвитку держави;
- збереження і розвиток системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти;
- розвиток автономії ВНЗ та академічної свободи учасників освітнього процесу;
- забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності ВНЗ та їх інтеграції з виробництвом;
- запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам ВНЗ.

Відповідно до розділ III, ст. 10, п. 1 Закону України «Про вищу освіту», стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ВНЗ і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать ВНЗ, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти». (витяг із Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 №,1556-УІІ, розділ III, ст. 10, п. 6). (Вступне слово до проекту Тюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі, 2008, с.108).

Таким чином, місце стандарту у вищій освіті передбачає:

- Стандарт ВО (спеціальність).
- Профіль освітньої програми (спеціальність або спеціалізація).
- Навчальний план (спеціальність або спеціалізація).
- Оцінювання.

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- перелік компетентностей випускника;
- нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- форми атестації здобувачів вищої освіти;
- вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (Витяг із Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 №, 1556-УІІ, розділ III, ст. 10, п. 3).

Вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу. Вищий навчальний заклад у межах ліцензованої спеціальності може запроваджувати спеціалізації, перелік яких визначається вищим навчальним закладом (Витяг із Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 №,1556-УІІ, розділ III, ст. 10, п. 4,5).

З урахуванням вимог статті 10 Закону України «Про вищу освіту» та відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», Міністерством охорони здоров'я України створено наказ від 09 листопада 2015 року № 733 «Про утворення координаційної та робочих груп для формування переліку спеціалізацій та розробки стандартів вищої освіти за спеціальностями галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Відповідно до наказу членам координаційної та робочих груп доручено було розробити стандарт вищої освіти з кожної спеціальності галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за початковим, першим, другим та третім рівнями вищої освіти, освітніх ступенів – молодший бакалавр, бакалавр, магістр та доктор філософії.

Згідно проекту Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, який розміщено на сайті МОН України у розділі «Громадське обговорення», – структура стандарту включає:

1. Преамбулу.
2. Загальну характеристику.
3. Обсяг програми у ЄКТС.
4. Перелік компетентностей випускника.
5. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання.
6. Форми атестації здобувачів вищої освіти.
7. Вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості ВО.
8. Вимоги професійних стандартів у разі їх наявності.

Робочій групі, до складу якої увійшов КВНЗ «Житомирський інститут медсестринства», було доручено розробити стандарт вищої освіти зі спеціальності 223 «Медсестринство» освітніх ступенів «молодший бакалавр», «бакалавр» та «магістр».

Стандарт вищої освіти зі спеціальності 223 «Медсестринство», освітнього ступеню бакалавр у

загальній характеристиці визначає галузь знань – 22 «Охорона здоров'я», спеціальність 223 «Медсестринство», наявність спеціалізації – «Сестринська справа». Опис предметної області:

– *об'єкт вивчення та діяльності*: організація та управління роботою сестринських структурних підрозділів лікувально-профілактичних закладів, виконання всіх видів медсестринської діяльності та медсестринських втручань.

– *цілі навчання*: підготовка медичної сестри до організації та управління роботою структурних медсестринських підрозділів, виконання всіх видів медсестринської діяльності та медсестринських втручань.

– *теоретичний зміст предметної області*: складають навчальні нормативні та вибіркові дисципліни циклів загальної та професійної підготовки.

– *методи, методики та технології*: випускник повинен володіти професійними знаннями та уміти готувати пацієнтів до лабораторних досліджень та інструментальних методів обстеження, здійснювати організацію догляду та опіки за пацієнтами, брати участь у лікувальному процесі та профілактичних заходах.

– *інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які здобувач вищої освіти вчиться застосовувати і використовувати)*: майбутній бакалавр медсестринства повинен вміти використовувати маніпуляційну техніку, найпоширеніші діагностичні засоби (електрокардіограф, спірограф, глюкометр, апаратуру в залежності від галузі медицини), інструменти та апаратуру, яка використовується в лікувальному процесі.

Наступною складовою стандарту є формування компетентностей, під якими розуміють динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. В процесі створення стандарту з медсестринства нами було обрано *інтегральну компетентність*: бакалавр медсестринства здатний вирішувати практичні проблеми і задачі діяльності у галузі охорони здоров'я із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, медичних та клінічних наук в умовах комплексності та невизначеності.

Загальні компетентності це універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку. Згідно Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, нами було виділено 11 *загальних компетентностей* із проекту TUNING (Тюнінг): здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватися другою мовою; навички використання інформаційних та комунікативних технологій; вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення; навички міжособистісної комунікації, взаємодії; міжособистісна командна робота; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); прихильність безпеці; здатність до організації та планування.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – це компетентності, що залежать від предметної області та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю. Для спеціальності 223 «Медсестринство» були вибрані наступні спеціальні компетентності: використання базових знань та практичних навичок при догляді за пацієнтами; здатність здійснювати організацію, впровадження та контроль медсестринського процесу за пацієнтами різного профілю; здатність здійснювати організацію, впровадження та контроль медсестринського процесу в паліативній та хоспісній допомозі; використання теоретичних знань та практичних умінь при організації надання медичної допомоги за принципом сімейної медицини; використання теоретичних знань та практичних навичок з медичної та соціальної реабілітації з метою відновлення здоров'я населення; здатність орієнтуватися у визначенні групової належності лікарських засобів, особливостях їх фармакокінетики та фармакодинаміки; здатність здійснювати організацію постачання та використання медичної та фармацевтичної продукції; здатність виявляти зв'язок клінічних проявів захворювань з результатами додаткових методів дослідження; використання сучасних знань організації охорони здоров'я в ринкових умовах та забезпечення її економічної ефективності; здатність до лідерства та управління; використання теоретичних знань та практичних умінь з клінічного медсестринства у внутрішній медицині при наданні медичної допомоги населенню в межах компетенції бакалавра медсестринства; використання теоретичних знань та практичних умінь з клінічного медсестринства в хірургії при наданні медичної допомоги населенню в межах компетенції бакалавра медсестринства; використання теоретичних знань та практичних умінь з клінічного медсестринства в педіатрії при наданні медичної допомоги населенню в межах компетенції бакалавра медсестринства; здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах; здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу у мирний та воєнний час.

Подальшим кроком щодо створення стандарту нового покоління стало визначення результатів навчання. Проект TUNING (Тюнінг) визначає результати навчання «як формулювання того, що, як очікується, повинен знати, розуміти, бути здатним

продемонструвати студент після завершення навчання». У вітчизняних документах (Закон України «Про вищу освіту», Національний освітній глосарій: вища освіта) наведені дещо інші визначення: результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти (Закон України «Про вищу освіту»). Результати навчання – сукупність компетентностей, що виражають знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, які набув студент після завершення освітньої програми, або її окремого компонента (Національний освітній глосарій: вища освіта) (Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації, 2014). Що стосується безпосередньо формулювання результатів навчання, то необхідно врахувати, що однією із

основних вимог до них є їх вимірюваність. Тобто, результати навчання повинні формулюватися таким чином, щоб можна було однозначно визначити факт та якість їх досягнення студентами. Також результати навчання тісно пов'язані з рівнями навчання та прив'язані до певного циклу вищої освіти, а компетентності формуються протягом навчання на трьох циклах вищої освіти. Усе це зумовлює необхідність запровадження певної класифікації та шкали вимірювання навчальних досягнень студента (Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації, 2014).

Стандартом вищої освіти зі спеціальності 223 «Медсестринство», освітнього ступеню бакалавр передбачено розподіл результатів навчання за 3-ма основними сферами: когнітивна (пізнавальна), афективна (емоційна), психомоторна.

Таблиця 1

Програмні результати навчання
Когнітивна сфера

Знання	Розуміння	Застосування	Аналіз	Синтез	Оцінювання
Використовувати професійні знання; формулювати ідеї, з метою їх подальшого застосування в роботі академічного або професійного спрямування	Самостійно вирішувати ситуації професійної діяльності, демонструвати достатню компетентність у проведенні самостійних досліджень, бути здатним інтерпретувати їх результати.	Застосовувати загальні та професійні знання, уміння, навички при вирішенні спеціалізованих завдань.	Аналізувати утворені поняття шляхом суджень, міркувань, умовиводів та демонструвати розуміння і застосування методів критичного аналізу.	Аргументувати висновки та виявляти зв'язки між сучасними науковими концепціями на кожному етапі професійної діяльності.	Порівняти кількісно та якісно оцінити, скорегувати очікувані та отримані результати.

Таблиця 2

Програмні результати навчання
Емоційна (афективна) сфера

Сприйняття	Реагування	Ціннісна орієнтація	Організація та концептуалізація	Характеристика системи цінностей
Сприймати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища з метою удосконалення власних професійних умінь.	Давати оперативні відповіді на невідкладні питання, пов'язані з професійною діяльністю. Виконувати вимоги посадової інструкції, самоудосконалюватися.	Враховувати етико-деонтологічні засади (набуття професійної компетенції, формування почуття колегіальності, високого рівня життєвих завдань). Проявляти інтерес до людей, як до об'єктів своєї діяльності. Турбуватися про здоров'я пацієнтів та їх оточення.	Створювати і погоджувати плани професійної діяльності, виявляти професійні проблеми, проблеми в здоров'ї пацієнтів і знаходити шляхи їх конструктивного розв'язання.	Проявляти позитивну професійну, соціальну та емоційну поведінку і адаптувати її до системи загальнолюдських цінностей; у межах компетенції проявляти самостійність і відповідальність у роботі. Демонструвати соціальний оптимізм, повагу до етичних принципів.

Програмні результати навчання
Психомоторна сфера

Імітація	Маніпуляція	Досягнення рівня точності	Поєднання	Натуралізація
Ідентифікувати, наслідувати, імітувати та копіювати навички виконання певних дій	Виконувати маніпуляції відповідно до алгоритмів практичних навичок. Реалізовувати стандарти професійної діяльності.	Демонструвати та контролювати автоматизм виконання навичок та умінь.	Інтегрувати, модифікувати методи і технічні прийоми, комбінувати поєднання двох або більше навичок для виконання типових та нетипових професійних завдань.	Демонструвати автоматизм виконання навичок, точно та скоординовано виконувати маніпуляції при мінімальних зусиллях.

Також, стандартом передбачено наявність процедури внутрішньої системи забезпечення якості освіти, що передбачає:

- удосконалення планування освітньої діяльності: моніторинг та періодичне оновлення освітніх програм;
- якісний відбір контингенту здобувачів вищої освіти освітнього рівня магістр;
- збільшення частки викладачів з науковими ступенями та вченими (почесними) званнями в складі кафедр ВНЗ;
- удосконалення матеріально-технічної та навчально-методичної баз для реалізації освітнього процесу;
- забезпечення необхідних ресурсів для підтримки здобувачів вищої освіти за рівнем магістра;
- розвиток інформаційних систем з метою підвищення ефективності управління освітнім процесом;

– забезпечення публічності інформації про діяльність ВНЗ;

- створення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників ВНЗ і здобувачів вищої освіти магістерського рівня;
- створення ефективної системи запобігання корупції та хабарництву в освітньому процесі ВНЗ.

Висновки. При створенні стандартів вищої освіти нового покоління у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» враховано компетентнісний підхід, що надає простір для творчості у проектуванні сучасних студентоцентризованих освітніх програм, навчальних планів, індивідуальної навчальної траєкторії студента, вимог до системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти тощо.

Література

1. **Вступне слово до проекту Тюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі.** Внесок університетів у Болонський процес// Європейська комісія: Дирекція з освіти і культури, 2008. – 108с.
2. **Закон України «Про вищу освіту»** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. **Кайдалова Л. Г.** Теоретичні та практичні питання стандартизації освітньої діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.ukrfa.kharkov.ua/>
4. **Рашкевич Ю. М.** Побудова стандартів вищої освіти та освітніх програм в контексті нового Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/>
5. **Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації** [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_tempus-office.pdf
6. **Харківська А. А.** Порівняльний аналіз освітніх стандартів деяких країн Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-12/08khassec.pdf>
7. **TUNING** (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>
8. **Yousra H. AL Jazairy et al:** Factors Affecting Job Satisfaction and Their Correlation with Educational Standards among Dental Assistants. Industrial Health. 2014. No. 4. Pp. 324–333, https://www.jstage.jst.go.jp/article/indhealth/52/4/52_2014-0005/_article, DOI: <http://doi.org/10.2486/indhealth.2014-0005> (eng).

СОЗДАНИЕ СТАНДАРТОВ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КАЧЕСТВА МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Гордейчук Светлана, кандидат биологических наук, доцент кафедры естественных дисциплин, проректор по учебной работе, КВУЗ «Житомирский институт медсестринства», ул. Б. Бердичевская 46/15, 10002 г. Житомир, Украина. stepanovasv77@mail.ru

В статье рассмотрено необходимость обновления содержания образования и формирование стандартов высшего образования нового поколения в контексте нового Закона Украины «Про высшее образование». Обозначены требования к качеству содержания, структуре та результатам образовательной деятельности, что формирует образовательный стандарт. Проанализирован опыт создания стандартов области знаний 22 «Здравоохранение», образовательной степени – бакалавр, который формируется на основе компетентного подхода и концепции студентоцентрированного обучения.

Ключевые слова: качество высшего образования; компетентность; результаты обучения; стандарт высшего образования; студентоцентрированное обучение.

CREATING NEW GENERATION STANDARDS IN PROVIDING QUALITY OF MEDICAL EDUCATION

Gordiichuk Svitlana, Ph.D. in Biological Sciences, Associate Professor of Natural Sciences and Humanities Chair, Vice Rector, Communal Higher Educational Institution «Zhytomyr Nursing Institute», st. Velyka Berdychivska, 46/15, 10002 Zhytomyr, Ukraine, stepanovasv77@mail.ru

The article deals with the need to refresh educational content and establish a new higher education standards framework according to the new law of Ukraine «On Higher Education». The demands as for the quality scope, structure and educational outcomes defined by the education standards framework are determined. The basic concepts «education standards framework», «education programme», «competence», «learning outcome» are analyzed in the paper. The advanced experience of creating education standards framework within subject area 22 – «Health Care», specialty 223 «Nursing», educational level Bachelor is generalized. This experience is backed on the main principles of Competence-based approach and the concept of student-centered education. The standard structure including: general characteristics, programme scope in ECTS, graduates' list of competences, normative content of higher degree-seekers training, educational terms and results, higher degree-seekers' assessment, requirements for the system of providing institutions' internal quality of education, is defined. The special attention is dedicated to the subject area description (learning objective and activity objective, educational aims, theoretical scope of subject area, methods, methodology and technologies, instruments and facilities (object/subjects, devices to use). The general and special competences that form the future specialists' professionalism and person individuality are thoroughly represented in the paper. The learning outcomes are presented in 3 main spheres: cognitive (knowledge, understanding, applying, analyses, synthesis, estimation), affective (perception, reaction, values, organization and conceptualization), psychomotor (imitation, manipulation, achieving accuracy level, combining, naturalization).

Key words: competence; higher education quality; higher education standards framework; learning outcomes; student-centered education.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2016

Прийнято до друку 26.05.2016